

Öğretim Üyesi: Dr.Öğr.Üyesi Mustafa Can TEZİÇ.

TL 4066 Kuzeyin Az Nüfuslu Halkları ve Arktik (Örnek Sınav)

1. L.N. Gumilev ve Yu.V. Bromley'in metodolojik yaklaşımları arasındaki farkı nedir? (25 Puan)

Etnogenez sürecinin merkezine insanın doğaya adaptasyon yeteneğini koyan V.İ. Vernadskiy'e ve V.P. Kazanaçeev'den etkilenerek *passiyoner* teorinin kurucusu L.N. Gumilev etnos olgusunu - ... etnos belirli bir coğrafyaya adapte olmak için harcanan enerji ve bu süreç içerisinde grubun geliştirmiş olduğu stereotipik davranış kalıbı, ve bu özelliği ile çevresindeki gruplardan ayrılması olarak tanımlamaktadır.

Farklı bir bakış açısı geliştiren Yu.V Bromley, etnos olgusunu, belirli bir toprak parçasında ve tarihsel süreç içerisinde kararlı bir yapı olarak ortaya çıkmış ortak bir dile, kültüre ve bu nesnel etkenlerin üretmiş olduğu bir grup psikolojisi ve sonrasında ortaya çıkan grup bilincinin bir etnonim ile kendini ifade etmesi süreci olarak tanımlamaktadır.

2. Tunguzların tarihsel olarak Türkler ile olan ilişkilerini tartışın. (25Puan)

Yapılan araştırmalara göre M.S. 5. ve 7. yüzyıllarda Baykal Ötesi (Za-Baykal) bölgesinde yaşayan Uvan' ları "Tunguzların dolaysız atalarını" işaret etmektedir.

On yedinci yüzyıl kayıtları, geyik yetiştiricisi Uvanların, Bayegu isimli Türk dilli at yetiştiricisi bir grubun topraklarında yaşadıklarını belirtmektedir. Bayegu'ların yaşadıkları bölge takriben, Selenge nehrinin aşağı kesimleri - Baykal gölünün doğu kıyıları olarak Barguzin nehir havzasını kapsamaktadır.

On yedinci yüzyıl verilerine göre Geyik yetiştiricisi gruplara Bayegu'lar 6 veya 50 gün yürüme mesafesi uzaktadır. Yine, kayıtlara göre Geyik yetiştiricilerinin yaşadıkları topraklar, koyunlar için otlaklardan yoksun, ağaçlık ve geyiklerin yaşayabileceği yosunlu bir arazi olarak tarif edilir. İnsanlarının geyik derisinden elbiseler giydikleri kaydedilen bu bölge dağlık tayga olan ve Barguzin ve Selenge'nin kuzeydoğusunda, Olyekma ve Angara nehirlerinin üst kısmında bulunmaktadır. Kayıtlar "Tszuy, Gyuy, Gyay, Gyee." Gibi farklı etnonimleri gösterebilir, bu etnonimlerin hepsi tek bir etnik grup olan Uvanlara ait alt gruplardır. Tunguzların oluşumunu geçirdiği bu bölgenin Uvanlar ile bağlantı bulunmakta olup, Uvan etnonimisinin de Even etnonimisinin prototipi olduğu savunulmaktadır.

Etnonimler ve yer isimlerine dayanarak yapılan araştırmalara göre Uvan'lar komşularının baskıları neticesinden daha güney den ormanlık bölgelerden Baykal Ötesine (Za Baykal) gelen hayvan yetiştiricisi konar göçer bir grup olup, farklı grupların bir araya gelerek oluşturduğu Hi ler içerisine dahil olmuşlardır. Hun unsurları taşıyan bu gruba zamanla Syan'bi, Kidan, Mohe ve Mançuların ataları olan Çjurçjenler' de dâhil olmuşlardır.

Zaman içerisinde Uvan'lara güneyden Türk ve Moğol kökenli gruplar da katılmışlardır. Türk kökenli grupların içerisinde en çok bilinen Merkitlerdir. Merkitler bir Tunguz soy grubu olan Bayakagirler arasına yerleşmişlerdir. Daha sonra Bayegu olarak bilinecek olan bu grubun Uygurlar ile de genetik bağları vardır. Dulukagir olarak bilinen bir diğer Tunguz soy grubu ise Eski Türkler (Gök Türkler) ile ilişkilidir. Diğer taraftan Gol'degir, Ulyat, Çongolir, Tumandinsky ve Çipçinut gibi Tunguz – Uvan soy gruplarının da Moğol soy grupları ile bağlı oldukları bilinmektedir.

On ikinci ve on üçüncü yüzyıllar içerisinde kuzeye göç etmeye başlayan farklı Tunguz soy grupları Sibirya'nın ve Uzak Doğu Rusya'nın farklı bölgelerine yerleşmişlerdir.

On ikinci yüzyılda Lena, Vilo ve Aldan nehirleri arasında yerleşen farklı Tunguz boyları bu bölgelerde yaşayan yerli halklar ile karışarak, bölgede Sologon, Duligan, Edigan olmak üzere üç farklı etno-kültürel yapı oluşturmuşlardır. Yerli halkları ile karışan her bir grup kendi bölgelerine özgü ve birbirlerinden ayırt edici farklı linguistik ve antropolojik özellikler kazandıkları gibi yine 3 farklı ekonomik – kültürel grup (geyik yetiştiricisi, hayvan yetiştiricisi ve balıkçı) ortaya çıkarmışlardır. Bu sürecin sonucunda Sologonların bir kısmı Şologan, Duliganların bir kısmı Dolgan, Ediganların bir kısmı da Edyan olarak adlanmaya başlamışlardır.

On üçüncü ve on dördüncü yüz yüzyıllarda Yakutların Lena bölgesine gelmeleri bu bölgedeki Tunguz boylarının doğu ve kuzeye, Ohotsk Denizi, Lena nehrinin aşağı kısımları ve Maya nehirleri yönüne doğru itmiştir. Bu hareketlenme sonucunda Tunguz soy grupları başlıca Kuzey nehirleri olan Anadır, Yana, İndigirka ve Kolıma nehirlerine yerleşmişler ve bu bölgelerde Koryaklar, Yukagirler, Çukçalar, Çuvanlar ve Rus eski yerleşimciler ile zaman zaman çatışma zaman zaman bir araya gelerek kendine özgü etno-kültürel yapılar bir kaç yüz yıl içerisinde oluşmuştur.

3. Rus İmparatorluğunun uygulamış olduğu idari sistem içerisinde soy gruplarının rolleri ne olmuştur. Bu grupların ileriki tarihlerde grup aidiyetleri üzerine etkileri olmuştur? (25 Puan)

On yedinci yüz yılda Rus İmparatorluğunun bölgeye girmesi ile birlikte bölgenin idari yapısını düzenlemek adına "idari soy" sisteminin uygulamasına geçilmiştir. Bu sistem belli başlı soy gruplarını koloni sistemi içerisinde idari yapılanmaya bağlanmıştır. Soy gruplarının yapı ve görevlerine bakılacak olursa, her soy grubu seçilmiş bir yaşlı tarafından yönetilmekte iken, kendi bölgelerinde *yasak* toplamanın dışında hukuki işlerden de sorumlu idiler. Örnek olarak 10 Uyagan, 7 Dolgan ve belirli sayıda Delyan soy grubu farklı bölgelerde idari sistem ile bütünleşirken bu soy gruplarının dışında kalan bir çok soy grubu ise idari yapı tarafından tanınmayıp idari soy grupların içerisine dahil edilmişlerdir. Bu tür bir yapılanmada soy gruplarını birbirlerine yakınlaştırmıştır.

4. Yessey deki Geyik Yetiştiricisi Yakutlar hakkında bilgi verin.

Yukarıda da belirtildiği üzere Yakutsitan'ın Kuzey ve Kuzey-Batı bölgelerinde Tunguz, Yakut ve Rus nüfusun karışması pek çok irili ufaklı etnografik grubun Yakutistan'ın orta ve güney bölgelerindeki etnografik yapıdan farklılaşmasına neden olduğu gibi, bölgeler arasındaki etnografik farklılıklar Yakutlar arasında da ayırımı yol açmaktadır.

Bu gruplardan Yessey deki Geyik Yetiştiricisi Yakut gruba daha yakından bakacak olursak, Yessey Yakutları aslen Yakut oldukları halde 2013 yılında “az nüfuslu halk” statüsünü kazanmışlardır.

1628 yılında bölgede Yessey Mangazeysk Kazakları tarafından çar adına yasak toplamak için bir *ostrog* kurulmuş ve idari yapı içerisinde çoğunluğunun Tunguzların, Samoyedlerin oluşturduğu halktan yasak toplamaya başlanmıştır. On yedinci yüzyılda, bölgede yaşanan salgın karşısında azalan Tunguz nüfus hızla Yakutlarca doldurulmuştur. Bölgeye gelen Yakutlar zamanla bölgede bulunan Tunguz soy grupları ve Rus köylüler ile karışırken, bölgenin coğrafi yapısı nedeni ile de asıl Yakut popülasyonundan izole kendi içinde bir etnografik grup oluşmuştur. 2002 yılında yapılan nüfus sayımında kendilerini Yessey Yakutları olarak tanımlayan grubun dili klasik Yakut dilinden zaman içerisinde farklılaşmış, bu çerçevede kendi diyalektleri geliştiği gibi komşuları Evenklerden de pek çok kelime almışlardır. Dilin ötesinde materyal kültür ise yine Evenk ve Ruslardan büyük oranda etkilenmiştir (Çvaçan).

Sonuç olarak Yakutlar arasında yaşanan bu etnografik farklılıklar günümüzde Geyik Yetiştiricisi Yessey Yakutlarının hukuki statülerinin de belirleyicisi olmuş ve Yessey Yakutları az nüfuslu halk statüsünü kazanmışlardır.